

VOLUM 91 NÚMERO 4 OCTUBRE/NOVEMBRE/DESEMBRE 2008

ANNALS DE MEDICINA

 INCLOU **L'Informatiu**

EDITORIAL

Tres vegades per molts anys! *X. Bonfill* 157

VIDRE I MIRALL: EL CENTENARI D'ANNALS DE MEDICINA

Annals de Medicina: apunts sobre els seus orígens. À. Martínez Vidal, J. Pardo Tomás 158

Annals de Medicina 1945 - 1993. M. Foz 162

Annals de Medicina. Sisena etapa (1998 - ...). X. Bonfill, M. Gorgues 166

deBAT a deBAT: EL MALTRACTAMENT DEL PERSONAL SANITARI

El maltractament del personal sanitari. *A. Caralps* 170

Els professionals sanitaris i la violència al lloc de treball. *C. Urios* 173

L'assetjament psicològic (*mobbing*) a l'àmbit del personal sanitari. *G. Oteros* 177

RODA CONTÍNUA DE FORMACIÓ I CONSENS

Cultura del secret. *Comissió Deontològica del Col·legi Oficial d'Infermeria de Barcelona* 181

Punta al llapis. Cambres espaiadores i nebulitzadors en l'asma aguda. *A. M. Pedro* 185

SENSE AMNÈSIA

Memòries de la cirurgia en les Brigades Internacionals. *M. Broggi* 188

Eponímia mèdica catalana. La periostitis deformant de Soriano. *E. Guardiola, J.-E. Baños* 193

FENT DE ...

Premi Jordi Gol i Gurina 2008. *G. Verger* 198

Fent de pacient i d'acompanyant. El pes de les decisions. *M. Balcells* 201

DE LLIBRE

Jerome Groopman. "¿Me está escuchando doctor? Un viaje por la mente de los médicos".

Comentari de J.-E. Baños 203



Annals de Medicina

Publicació de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears



Raó d'ésser: *Annals de Medicina* pretén ser, principalment, un vehicle de formació i comunicació entre els socis de l'Acadèmia, i entre aquests i l'entorn social i sanitari més proper. Per això, posarà un èmfasi especial en els aspectes de formació continuada, de divulgació, de debat, de síntesi, d'ètica, d'interdisciplinarietat i de sensibilitat sanitàries que més i millor poden ajudar a assolir aquells objectius. *Annals* ha de reflectir l'esperit plural, i obert i independent de l'Acadèmia i alhora ha de contribuir a impulsar els objectius històrics pels quals aquesta institució es va crear i que la justifiquen.

Consell Directiu

Josep Antoni Bombí Latorre
Josep Moner Junyent
Miquel Roca Bannasar
Àlvar Net Castell
Josep M. Carrera Macià
Lluís Blanch Torra

Consell Editorial

Salvador Altimir Losada
Raúl Álvarez Mathieu
Fermí Aramburo Hostench
Antoni Aranzana Martínez
Albert Badia Sancho
Joaquim Barceló Obregón
Miquel Barnadas Vintró
Carles Berché Cruz
Carme Bertral López
Ramon Bofill Brosa
Daniel Brotons Cuixart
Carles del Cacho García
Jaume Canet Capeta
Francesc Carreras Costa
M. Àngels Casals Font
Pere Casán Clarà
Josep M. Casanova Seuma
Manuel Chanovas Borràs
Anna Cisteró Bahima
Eulàlia Cladellas Oliveras
Carles Codina Jané
Pere Coll Figa
Josep Cucurull Canosa
Empar Cuxart Fina
Joaquim Danés Valeri
Josep Deví Bastida
Albert Fernández de Sevilla
Francesc J. Ferrer Masip
Ramon Florensa Brichs
Jordi Florez Orriols
Vicenç Fonollosa Pla
Dolors Forés García
Gemma García Parés
M^a Lluïsa Gelibert Cubiló
Montserrat Gil Prades
Javier González Lagunas
Carles Guarnier Aguilar
Ferran Guedea Edo
Lluís de Haro Martín
Pablo Hernando Robles
Jaume Iglesias Solà
Albert Isidro Llorens
Dolores Jaraquemada
Pérez de Guzmán

Carles Jordi Gomariz
Belén Lloveras Rubio
Lluís Marco Torreado
Víctor J. Mari Balcells
Gabriel Martí Amengual
Andreu Martín Sánchez
Alberto Martínez Castella
Ferran Mascaró Ballester
Marta Massanella Luna
Dídac Mauricio Puente
Roberto Mazzara Aguirrezábal
Josep M. Meler Bosch
Carlos Mestres Lucio
Ramon M^a Miralles Pi
Francisca Molero Rodríguez
Rafael Molina Porto
Lluís Moner Coromina
Teresa Moratalla Gellida
Isabel Moreno Gómez
Joan Moya Amorós
Frederic Oppenheimer Salinas
Agustí Panadés Aran
Isabel Pera Fàbregas
Lluís Puig Torregrosa
Rosa M. Quintana Tomàs
Yvonne Ricart Brulles
José Risco Arenas
Joaquim Ristol Pont
Miquel Roca Bannasar
Dulce Rodríguez Mesa
Ismael Roldán Bermejo
Rosa Ros Rahola
Francisco Rubio Borrego
Ricardo Ruiz López
Josep M. Sánchez Colom
Emília Sánchez Ruiz
Raimon Sanmartí Sala
Jordi Sasot Llevadot
Rafael Sentandreu Ramón
Alejandro de la Sierra Iserte
Joan J. Sirvent Calvera
Antoni Sitges Serra
Josep M. Solé Poblet
Susana Subirà Álvarez
Pilar Taltavull Femenies
Ferran L. Tognetta Arena
Pere Toran Montserrat
Pau Torrabadella de Reynoso
Núria Vallcorba Plana
Jaume Valls Canals
Antoni Vernet Tàrrech
Josep Vilanova Trias
Miquel Vilardell Tarrés
Susan Webb Youdale

Director: Xavier Bonfill

Coordinadora editorial:

Marta Gorgues
Casa de Convalescència, 4a pl.
Sant Antoni M. Claret, 171 - 08041 Barcelona
Tel. 93 433 50 70 - Fax 93 291 95 25
Adreça electrònica: mgorgues@santpau.cat

Consultora lingüística i d'estil:

Elena Guardiola

Secretaria i correspondència:

Annals de Medicina
Major de Can Caralleu, 1-7 - 08017 Barcelona
Tel. 93 203 10 50 - Fax 93 418 87 29
Adreça electrònica: academia@academia.cat
Pàgina web: <http://www.academia.cat>

Distribució

Annals es distribueix gratuïtament als socis de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears. A més, es pot consultar íntegrament a la seva pàgina web: <http://www.academia.cat>

Publicitat

Aquelles empreses o institucions que vulguin insertar algun anunci a *Annals* poden contactar directament amb la Secretaria de l'Acadèmia.

Informació Editorial

Annals publicarà bàsicament els treballs que hagi encarregat als autors corresponents. Tot i això, valorarà la pertinença dels manuscrits que li facin arribar sempre i quan s'ajustin a les característiques i necessitats de cada secció. La secció Epistolari està oberta a un rebre, per correu ordinari o electrònic, qualsevol comentari, suggeriment o observació relacionats amb el tema tractat de manera directa o indirecta a la revista. Els *Suplements dels Annals* estan oberts a les societats i filials de l'Acadèmia que vulguin publicar el contingut de les seves jornades, diades, congressos, etc., respectant els criteris establerts.

Publicació autoritzada pel Ministeri de Sanitat com a Suport Vàlid
Reg. Gral. 16-3-78, núm. 6.986
Dipòsit legal: B. 1514-1958
ISSN-0210-7465

Premi Jordi Gol i Gurina 2008

Guillem Verger

Facultat de Medicina. Universitat Autònoma de Barcelona.

Nota: Transcripció del parlament pronunciat per l'autor en el lliurament de premis de l'Acadèmia, el 27 de maig de 2008.

Introducció

El gratificat amb el premi Jordi Gol té un privilegi: he sigut premiat pels mèrits passats; no cal que treballi més. Però també, un compromís: he de dir en nom de tots moltes gràcies! Ho faig de molt bon grat; tots nosaltres estem extraordinàriament agraïts de la respectiva distinció rebuda.

M'han indicat també que parli de les reflexions que he fet entorn del meu premi. Breument però, m'hi esforçaré tant com pugui.

De l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears solament recordaré que és una institució científica que ha complert 176 anys. Això és un mèrit extraordinari en un estat on la Ciència, fins i tot entre els seus intel·lectuals, s'ha tractat amb un cert desdeny. Ara passem per un període en què s'esmercen molts esforços per unificar els dos tipus de coneixements: científics i filosòfic-humanístics; a veure si ens hi sabem afegir.

Vaig tenir la sort de conèixer en Jordi Gol, però solament el vaig tractar de forma esporàdica. El que he descobert ara, és que es tractava d'una persona extraordinària en contínua evolució reflexiva. Els recomano vivament el llibre: "Jordi Gol i Gurina (1924-1985). Els grans temes d'un pensament i d'una vida", descobriran una personalitat per imitar ara, al nostre temps.

Quan em varen notificar la concessió del premi, el primer sentiment fou d'una sorpresa agradablement majúscula. No vaig considerar –una mica o molt cregut que sóc– que no me'l mereixia; això hagués estat fer un lleig als que em varen proposar i als que m'han elegit. Vaig rumiar sobretot dues altres coses. La primera, que hi havia moltes altres persones –la meva família, en pri-



FIGURA 1. Dr. Guillem Verger durant el lliurament de premis de l'Acadèmia

mer lloc, i tot el personal de la Unitat de Malalties Infeccioses de l'Hospital de Sant Pau (HSP) i molts companys i companyes dels tres hospitals on he exercit– que havien contribuït de manera decisiva en aquesta distinció i que, malauradament també, sobretot els més propers, havien hagut d'aguantar les meves exigències de vegades exagerades. A tots, els vull expressar avui el meu agraïment i demanar-los sinceres disculpes. També vull recordar en aquest moment, per a mi important, els que ja no estan entre nosaltres. La segona qüestió que em vaig plantejar fou: si hi ha molts altres metges mereixedors de la recompensa (fet, per mi, indiscutible), per què me l'han concedida a mi? A això dedicaré la resta de la meva xerrada.

Els meus possibles mèrits

Perdoneu la immodèstia i autocomplaença que hi deu haver en això però, com veureu, ens portarà a un camp on encara s'enfronten unes idees que poden tenir

Correspondència: Dr. Guillem Verger
Av. República Argentina, 91, 4-1
08023 Barcelona
Tel. 93 284 58 02
Adreça electrònica: 2959gvg@comb.es

força influència en la nostra sanitat hospitalària. I tots nosaltres, poc o molt, podem contribuir a un desenllaç satisfactori.

El premi Jordi Gol ha de concedir-se, segons les seves bases, molt resumides, a algun professional de la salut que hagi demostrat una bona qualitat en la seva professió, trets destacats d'humanitat i, tot, dins un marc nacionalista.

Jo crec que sempre he procurat, dins les limitacions personals i estructurals, exercir una medicina de bon nivell. No parlaré avui, perquè no toca, d'investigació ni de docència.

Referent a si sóc nacionalista o no, jo no crec que hi pugui haver algú una mica madur que no se senti arrelat en algun lloc. Per mi, i amb tota la naturalitat, aquest lloc ha estat els Països Catalans; però he de reconèixer amb agraïment que el reforç profund que aquest sentiment ha sofert el dec, sobretot, als meus bons amics del Principat.

Quant a la meua humanitat o el meu toc humanístic, us l'intentaré explicar: sincerament crec que, dins uns marges acceptables de bona atenció professional i amabilitat, no vaig ser, malauradament, un model de bonhomia i afectuositat a tota prova, com ho foren altres companys, alguns, per cert, ben a prop meu. Tampoc vaig ser, al contrari d'en Jordi Gol, dels primers en espolsar-se els rígids dogmatismes de la nostra època que m'impediren, molt anys, examinar les idees dels altres amb la racionalitat, respecte i tolerància que, penso ara, es mereixien.

El tret del meu humanisme que s'ha valorat, crec és d'un altre tipus. Us ho explico de forma una mica descarada: el 1969, essent ja un dels caps de servei de l'Hospital del Mar, el Dr. Soler Durall em va oferir anar a fer guàrdies al nou Servei d'Urgències de l'Hospital de Sant Pau. Aquesta proposta em va fer reflexionar fins que vaig veure clar que el canvi proposat, radical per a mi i la meua família, podia ser la meua principal contribució a la transformació de la nostra sanitat hospitalària –que es coneixia eufemísticament com de beneficència– en una altra de molt més bon nivell i practicada ja en altres països avançats. Així que, finalment, amb els 39 anys que ja tenia, vaig anar a fer guàrdies, de cos present durant 42 hores setmanals, al Servei d'Urgències de l'HSP; disposàvem, però, d'uns mitjans envejables, inèdits fins aleshores. Després de l'organització d'aquest servei i alguns altres de nuclears, el model de gestió iniciat es va expandir lentament i progressiva no solament a tot l'hospital sinó també, com un miracle, a molts de l'Estat.

Resultava, però, que aquest tipus d'assistència hospitalària era cara. Al cap d'alguns anys d'implantar-se, el dèficit hospitalari s'havia disparat. Això va posar, com és lògic, nerviosos als seus responsables.

La primera idea, sense excepció de cap partit governant, que s'aplicà a la majoria d'hospitals, i que encara persisteix, va ser posar professionals d'altres àrees al cim

del comandament dels centres: especialistes en gerència, economia, administració d'empreses, etc., o bé, metges, en general intel·ligents, joves, ambiciosos –sempre de confiança del partit polític que els situava i experts d'alguna de les branques esmentades, naturalment després de cursar el corresponent màster.

La mida, però, no va solucionar el problema. A la despesa habitualment creixent que comporta la sanitat, i més en una en ple desenvolupament, s'havien de sumar els sous dels nombrosos nous empleats i els dels respectius equips en què quasi tots els caps havien aterrat a l'hospital assignat –sous substancialment més alts que els dels escassos dirigents antics i de qualsevol altre sanitari. D'aquest excés de personal, diguem-ne para o extramèdic, molt més ben considerat, en va resultar lògicament una desmoralització important del personal assistencial.

Així anaven les coses quan el 1996 va córrer la brama que, per pal·liar el seu gran dèficit, s'aplicaria un expedient de regulació d'ocupació (ERO) a l'HSP.

Altres i jo vàrem protestar enèrgicament d'aquest nou caire que agafava la gestió en les assemblees del cos facultatiu en presència del màxim responsable de l'hospital. I jo, a més, vaig divulgar, al considerar sobretot que la tria entre els previstos expedientats s'havia fet sense cap criteri mèdic objectiu, que si s'aplicava l'ERO, jo marxaria. I, a sobre, vaig cometre la gosadia de publicar 3 o 4 articles i vàries cartes denunciant aquests fets a dos diaris de molta divulgació. Tot això passava fa la fotesa de 14 anys. Tot, però, va ser inútil. L'ERO va concretar-se amb l'expedient a més de 180 empleats, entre els quals hi havia més de 50 metges/metgesses.

Un amic, perquè no me'n anés amb les mans buides, va maniobrar perquè jo també fos inclòs a l'ERO. Així vaig obtenir, com els altres expedientats, la jubilació sumada a una moderada indemnització. Però, el nou model gerencial, predominantment economicista, va colonitzar cada vegada més hospitals.

Aquí pretenia arribar. Crec que, en gran part, rebo el premi Jordi Gol, que tant agraeixo i aprecio, pels mateixos fets que fa 12 anys em varen foragitar de l'Hospital de Sant Pau. Tant de bo que això indiqui que ha arribat el moment que es pot ser més crític!

Tres matisacions i un final

Primera, per la meua expulsió no guardo rancor a ningú –tampoc els que em tragueren són els meus amics predilectes, no sóc cap sant. Ens vam haver d'estrenyer el cinturó; però nosaltres sempre havíem viscut amb força modèstia i no havíem relacionat mai la riquesa amb la dignitat de les persones i tampoc ens moriríem de gana. També vaig tenir la gran sort que, als pocs mesos, em varen demanar que m'incorporés a la Fundació Puigvert

com a infectòleg consultor, el que va significar una experiència força gratificant. Ultra, estava tan cansat i desenganyat de tanta lluita malversada que vaig deixar també la Facultat, que no passava, al meu parer, pel millor moment (potser era jo el que m'havia d'aplicar la dita). I, sobretot, em satisfieia que el fet em mostrava que havia sofert una evolució humana força acceptable.

Segona matisació: sempre he defensat que, actualment, professionals aliens a la medicina són també necessaris per adequar-nos als nous temps. Ja he concretat, però, alguns inconvenients que pot reportar la seva incorporació si no es fa amb seny, prudència i moderació.

També sé que el problema de la gestió de la sanitat hospitalària no és gens fàcil. Però també penso i, ho he de manifestar avui, que si continuem així tornarem als "hospitals de beneficència". Els directius no poden treballar lluny dels sanitaris assistencials i dels pacients. Probablement també, més sanitaris joves valuosos marxaran del país; cada dia és més fàcil i la millora, en canvi, sembla substancial.

Tercera: ja sé que passem per una època en què les ambicions de poder i riquesa estan desbordades. Malgrat tot, i al contrari del que es defensa sense cap escrúpol avui dia, considero que som majoria els que rebutgem que la responsabilitat, el mèrit i la consideració que mereixen les persones han d'estar directament relacionades amb el capital que manegen. Qui, ben dotat intel·lectualment, voldrà cursar, amb aquestes condicions, p. e. medicina, infermeria, judicatura, docència del que sigui, o fins i tot ser catedràtic/ca d'universitat? Malauradament, però, estem molt lluny per tal que un concepte més idealista arrel·li en la nostra societat.

Com veig el resultat final entre aquestes idees confrontades? Considero que tot depèn de si les aspiracions de progressar en un estat del benestar són sinceres i generals o no ho són.

Per una banda, com tothom, contemplo que cada dia hi ha més rics: càrrecs i també cessaments de càrrecs blindats per milions d'euros! i altres actuacions públiques, que són un escarni al sentit comú i a la justícia.

Per altra banda, cada dia hi ha més pobres, perquè aquests i altres "*pelotazos*" no produeixen riquesa i, per tant, la pujada d'un plateret ha de comportar necessàriament la davallada de l'altre. Però el que més em sorprèn, davant aquest estat de coses, és el silenci total i sistemàtic, en paraules i sobretot en accions, dels qui ostenten els poders de la nostra democràcia: de tots els membres significatius del govern de l'Estat, de les autonomies, dels partits polítics, de les esglésies, de molts mitjans de comunicació i (per què no dir-ho?) fins i tot de les ONG. Davant aquest panorama no puc ser optimista.

Per altra part, veig que, en l'assumpte que he tractat i en molts d'altres, la gent està, com es diu ara, cada dia més desafectada o emprenyada. Això pot comportar, a la llarga, que la gent es rebel·li i arribi a exigir de veritat una transparència total en la gestió i les despeses dels afers comuns. Els dies que penso així, m'imagino que la pressió de la societat augmentarà i els polítics (almenys els catalans, entre els d'Espanya) no tardaran en veure que és necessari, per sobre d'altres interessos, una mínima justícia igualitària, acabar amb la corrupció i deixar ja les baralles inútils entre ells si volen que es mantingui una cohesió social acceptable i que la gent torni a confiar en ells.

Segons em conten, ja, recentment alguns polítics –també de tots els colors– han recobrat bona part de la seva oïda i, fins i tot, sembla que s'ha donat algun pas en la bona direcció. Amb aquesta esperança, encara que no sigui molt forta, acabo la meva xerrada. Cal que tots continuem la tasca. Repeteixo, agraeixo en nom de tots els guardonats els premis rebuts.